

ตอบปัญหาพระมหาเถระ

โดยหลวงปู่มั่น ภูริทัตตมหาเถระ

โอกาสว่างๆ ตอนที่ท่านจำพรรษาอยู่ที่กรุงเทพฯ จะมีพระมหาเถระ(ไม่ปรากฏพระนาม)ส่งพระมาอาราธนา นิมนต์ท่านไปหาเพื่อสัมโมทนียกถาเฉพาะ โดยปราศจากผู้คนพระเณรเข้าไปเกี่ยวข้อง

พระมหาเถระ

ท่านชอบอยู่ในป่าในเขา ไม่ชอบเกี่ยวข้องกับพระเณรตลอดมา เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาท่านไปศึกษากับใคร จึงจะผ่านปัญหานั้น ๆ ไปได้ แม้ผมเองอยู่ในพระนครที่เต็มไปด้วยนักปราชญ์เจ้าดำหรับตำราพอช่วยปิดเป่าข้อข้องใจได้บางครั้งยังเกิดความงงงันอันดูไปไม่ได้ ไม่มีใครสามารถช่วยแก้ให้ตกไปได้ ยิ่งท่านอยู่เฉพาะองค์เดียวเป็นส่วนมากตามที่ทราบเรื่องตลอดมา เวลาเกิดปัญหาขึ้นมา ท่านศึกษาปรารภกับใคร หรือท่านจัดการกับปัญหานั้น ๆ ด้วยวิธีใด นิมนต์อธิบายให้ผมฟังด้วย

หลวงปู่มั่น

กราบเรียนด้วยความอาหาญเต็มที่ไม่มีสะทกสะท้านเลย เพราะได้ศึกษาจากหลักธรรมชาตಿಯังนั้น จึงกราบเรียนท่านว่าขอประทานโอกาส เกล้า ๆ ฟังธรรมและศึกษาธรรมอยู่ทั้งกลางวันกลางคืนไม่มีอริยาบถต่าง ๆ นอกจากหลับไปเสียเท่านั้น พอตื่นขึ้นมาใจกับธรรมก็เข้าสัมผัสกันทันที ขึ้นชื่อว่าปัญหาแล้วกระผมไม่มีเวลาที่หัวใจจะว่างอยู่เปล่า ๆ เลย มีแต่การถกเถียงโต้ตอบกันอยู่ท่านองนั้น ปัญหาเก่าตกไปปัญหาใหม่เกิดขึ้นมา การถกถอนกิเลสก็ไปในระยะเดียวกันกับปัญหาแต่ละข้อตกไปปัญหาใหม่เกิดขึ้นมาก็เท่ากับรบกันกับกิเลสใหม่ ปัญหาทั้งใกล้ทั้งไกล ทั้งวงกว้างวงแคบทั้งวงในวงนอก ทั้งลึกทั้งตื้น ทั้งหยาบทั้งละเอียด ล้วนเกิดขึ้นและปะทะกันที่หัวใจ ใจเป็นสถานที่รบเข้าศึกทั้งหมด และเป็นที่พักผ่อนเปลื้องกิเลสทั้งปวง ในขณะที่ปัญหาแต่ละข้อตกไปที่จะมีเวลาไปคิดว่าเมื่อปัญหาเกิดขึ้นเฉพาะหน้าเราจะไปศึกษาปรารภกับใครนั้นเกล้า ๆ มิได้สนใจคิดให้เสียเวลานิ่งไปกว่าจะตั้งท่ามาฟันห้าห้ากันกับปัญหา ซึ่งเป็นฉากของกิเลสแฝงมาพร้อมให้สะบัดนั้นแหลกกันลงไปเป็นทอด ๆ และถกถอนกิเลสออกได้เป็นพัก ๆ เท่านั้น จึงไม่วิตกกังวลกับหมู่คณะว่าจะมาช่วยแก้ไขปลดเปลื้องกิเลสออกจากใจได้รวดเร็ว ยิ่งกว่าสติปัญญาที่ผลิตและฝึกซ้อมอยู่ตลอดเวลา คำว่า อุตตา หิ อุตตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนนั้น เกล้า ๆ ได้ประจักษ์ใจตัวเองขณะปัญหาแต่ละข้อเกิดขึ้น และสามารถแก้ไขกันลงได้ทันที่ด้วยอุบายวิธีของสติปัญญาที่เกิดขึ้นกับตนโดยเฉพาะ มิได้ไปเที่ยวคว่ำมาจากตำราหรือคัมภีร์ใดในขณะนั้น แต่ธรรมคือสติปัญญาเป็นหลัก ธรรมชาติ หากผุดออกมารับออกรบและแก้ไขกันไปในตัว และผ่านพ้นไปได้โดยลำดับไม่อับจน แม้จะมีอยู่บ้างที่เป็นปัญหาหลักและสลบซับซ้อนที่จำต้องพิจารณากันอย่างละเอียดลออและกินเวลานานหน่อย แต่ก็ไม่มีพันกำลังของสติปัญญาที่เคยใช้ได้ผลมาแล้วไปได้ จำต้องทลายลงในเวลาหนึ่งจนได้ ด้วยเหตุดังที่กราบเรียนมา เกล้า ๆ จึงมิได้สนใจใฝ่ฝันในการอยู่กับหมู่คณะ เพื่ออาศัยเวลาเกิดปัญหาจะได้ช่วยแก้ไขแต่สนใจ

โยคีต่อคารอยู่คนเดียว ความเป็นผู้เดียวเปลี่ยวกายเปลี่ยวใจเป็นสิ่งที่พอใจแล้วสำหรับเกล้า ๆ ผู้มีวาสนาน้อย แม้ถึงคราวเป็นคราวตายก็อยู่ง่ายตายสะดวก ไม่พะรุงพะรังห่วงหน้าห่วงหลัง สิ้นลมแล้วก็สิ้นเรื่องไปพร้อม ๆ กัน ต้องขอประทานโทษที่เรียนตามความโง่ของตนจนเกินไป ไม่มีความแยบคายแสดงออกพอเป็นที่น่าฟังบ้างเลย

พระมหาเถระ

ฟังท่านกราบเรียนอย่างสนใจและเลื่อมใสในธรรมที่เล่าถวายเป็นอย่างยิ่ง พร้อมกับอนุโมทนาว่า เป็นผู้สามารถสมกับชอบอยู่ในป่าในเขาคณเดียวจริง ๆ ธรรมที่แสดงออก ท่านว่าจะไปเที่ยวคัมภีร์ในคัมภีร์ไม่มีวันเจอ เพราะธรรมในคัมภีร์กับธรรมที่เกิดจากใจอันเป็นธรรมในหลักธรรมชาติต่างกันอยู่มาก แม้ธรรมในคัมภีร์ที่จารึกมาจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าว่าเป็นธรรมบริสุทธิ์ เพราะผู้จารึกเป็นคนจริงคือเป็นผู้บริสุทธิ์เหมือนพระองค์ แต่พอตกมานาน ๆ ผู้จารึกต่อ ๆ มาอาจไม่เป็นผู้บริสุทธิ์อย่างแท้จริงเหมือนรุ่นแรก ธรรมจึงอาจมีทางลดคุณภาพลงตามส่วนของผู้จารึกพาให้เป็นไป ฉะนั้น ธรรมในคัมภีร์กับธรรมที่เกิดขึ้นจากใจอย่างสด ๆ ร้อน ๆ จึงน่าจะต่างกันแม้ธรรมด้วยกัน ผมหายสงสัยในข้อที่ถามท่านด้วยความโง่ของตนแล้ว

แต่ความโง่ชนิดนี้ทำให้เกิดประโยชน์ได้ดี เพราะถ้าไม่ถามโง่ ๆ ก็จะได้ฟังอุบายแบบฉลาดแหลมคมจากท่าน วันนี้ผมจึงเป็นทั้งฝ่ายขายทั้งความโง่และซื้อทั้งความฉลาด หรือจะเรียกว่าถ่ายความโง่เขลาออกไปไล่ความฉลาดเข้ามาก็ไม่ผิด ผมยังสงสัยอยู่อีกเป็นบางข้อ คือที่ว่าพระสาวกท่านทูลลาพระศาสดาออกไปบำเพ็ญอยู่ที่ต่าง ๆ เวลาเกิดปัญหาขึ้นมาก็กลับมาเฝ้าทูลถาม เพื่อทรงช่วยชี้แจงปัญหานั้น ๆ จนเป็นที่เข้าใจ แล้วทูลลาไปบำเพ็ญตามอัธยาศัย นั่นเป็นปัญหาประเภทใด พระสาวกจึงไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตัวเอง ต้องมาทูลถามให้พระองค์ทรงช่วยชี้แจงแก้ไข

หลวงปู่มั่น

เมื่อมีผู้ช่วยให้เกิดผลรวดเร็วโดยไม่ต้องเสียเวลานาน นิสสัยคนเราที่ขอบหวังพึ่งผู้อื่นย่อมจะต้องดำเนินตามทางลัด ด้วยความแน่ใจว่าต้องดีกว่าตัวเองพยายามไปโดยลำพัง นอกจากทางไกลไปมาลำบากจริง ๆ ก็จำต้องตะเกียกตะกายไปด้วยสติปัญญาของตน แม้จะช้าบ้างก็ทนเอา เพราะพระพุทธเจ้าผู้ทรงรู้เห็นโดยตลอดทั่วถึงทรงแก้ปัญหาข้อข้องใจ ย่อมทำให้เกิดความกระจ่างแจ้งชัด และได้ผลรวดเร็วผิดกับที่แก้ไขโดยลำพังเป็นไหน ๆ ดังนั้น บรรดาสาวกที่มีปัญหาข้องใจจึงต้องมาทูลถามให้ทรงพระเมตตาแก้ไขเพื่อผ่านไปได้อย่างรวดเร็วสมปรารถนา แม้กระผมเองถ้าพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ และอยู่ในฐานะจะพอไปเฝ้าได้ก็ต้องไป และทูลถามปัญหาให้สมใจที่หิวกระหายมานาน ไม่ต้องมาถูโกศีบคลานให้ลำบากและเสียเวลาดังที่เป็นมา เพราะการวินิจฉัยโดยลำพังตัวเองเป็นการลำบากมาก แต่ต้องทำเพราะไม่มีที่พึ่ง นอกจากตัวต้องเป็นที่พึ่งของตัวเองที่เรียนแล้ว ความมีครูอาจารย์สั่งสอนคอยต้องแม่นยำ คอยให้อุบายทำให้ผู้ปฏิบัติตามดำเนินไปโดยสะดวกราบรื่นและถึงเร็ว ผิดกับการดำเนินไปแบบลุ่มเคาโดยลำพังตนเองอยู่มาก ทั้งนี้เกล้า ๆ เห็นโทษในตัวเกล้า ๆ เองแต่ก็จำเป็นเพราะไม่มีอาจารย์คอยให้อุบายสั่งสอนในสมัยนั้น

ทำไปแบบดันเตาและล้มลุกคลุกคลาน ผิดมากกว่าถูก แต่สำคัญที่ความหมายมันปั้นมือเป็นเจตนาที่เด็ด
เดี่ยวอาจหาญมาก ไม่ยอมลดละล่าถอยจึงพอมีทางทำให้สิ่งที่เคยขรุขระมาโดยลำดับค่อย ๆ กลับกลายเป็น
ตัวออกทีละเล็กทีละน้อยพอให้ความราบรื่นขึ้นใจ ได้มีโอกาสสืบคลานและเดินได้เป็นลำดับมา พอได้สัมผัส
ดูโลกดูธรรมได้เต็มใจดังที่เรียนให้ทราบตลอดมา.(จาก"ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น" โดยหลวงตามหาบัว
ญาณสัมปันโน)